

Spis treści

Spis treści

1	Wstęp	1
1.1	Rachunek prawdopodobieństwa	1
1.2	Literatura	1
1.3	Podstawy	2
2	Miara prawdopodobieństwa	2
2.1	Definicja i własności	2
2.2	Prawdopodobieństwo warunkowe	4
2.3	Prawdopodobieństwo całkowite	4
2.4	Niezależność zdarzeń	7

1 Wstęp

1.1 Rachunek prawdopodobieństwa

Dział matematyki zajmujący się badaniem modeli zjawisk losowych (przypadkowych) i praw nimi rządzących (*Encyklopedia Popularna PWN*, 1998)

1.2 Literatura

Literatura

1. **Feller W.**, *Wstęp do rachunku prawdopodobieństwa*, T. 1. PWN, Warszawa 1966
2. **Feller W.**, *Wstęp do rachunku prawdopodobieństwa*, T. 2. PWN, Warszawa 1969
3. **Fisz M.**, *Rachunek prawdopodobieństwa i statystyka matematyczna*, PWN, Warszawa 1958

4. **Jasiulewicz H., Kordecki W.**, *Rachunek prawdopodobieństwa i statystyka matematyczna, przykłady i zadania*, Oficyna Wydawnicza GiS, Wrocław 2002
5. **Jakubowski J., Sztencel R.**, *Wstęp do teorii prawdopodobieństwa*, SCRIPT, Warszawa 2001

Literatura

6. **Jakubowski J., Sztencel R.**, *Rachunek prawdopodobieństwa dla (prawie) każdego*, SCRIPT, Warszawa 2002
7. **Krysicki W. (i inni)**, *Rachunek prawdopodobieństwa i statystyka matematyczna w zadaniach, część I Rachunek prawdopodobieństwa*, PWN 1995
8. **Krzyśko M.**, *Wykłady z teorii prawdopodobieństwa*, UAM, Poznań 1997
9. **Niemiro W.**, *Rachunek prawdopodobieństwa i statystyka matematyczna*, Szkoła Nauk Ścisłych, Warszawa 1999
10. **Plucińska A., Pluciński E.**, *Probabilistyka*, WNT, Warszawa 2000

1.3 Podstawy

Pojęciem pierwotnym w rachunku prawdopodobieństwa jest **przestrzeń zdarzeń elementarnych** Ω .

2 Miara prawdopodobieństwa

2.1 Definicja i własności

Prawdopodobieństwo

Definicja σ -ciała

Rodzinę zbiorów $\mathcal{F}$ spełniającą warunki

- $\mathcal{F} \neq \emptyset$

- Jeśli $A \in \mathcal{F}$, to $\Omega \setminus A \in \mathcal{F}$
- Jeśli $A_i \in \mathcal{F}$ dla $i = 1, 2, \dots$, to $\bigcup_{i=1}^{\infty} A_i \in \mathcal{F}$

nazywamy σ – ciałem podzbiorów zbioru Ω

Zdarzenie losowe

Elementy rodziny $\mathcal{F}$ nazywamy **zdarzeniami losowymi**

Prawdopodobieństwo

Definicja

Dowolna funkcja $P : \mathcal{F} \rightarrow \mathbb{R}$ taka, że

- $(\forall A \in \mathcal{F}) P(A) \geq 0$
- $P(\Omega) = 1$
- Jeśli $(A_i)_{i=1,2,\dots} \in \mathcal{F}$, $A_i \cap A_j = \emptyset$ dla $i \neq j$, to

$$P\left(\bigcup_{i=1}^{\infty} A_i\right) = \sum_{i=1}^{\infty} P(A_i)$$

Przestrzeń probabilistyczna

$$(\Omega, \mathcal{F}, P)$$

Prawdopodobieństwo

Własności

$A, B, A_1, \dots, A_n \in \mathcal{F}$

- $P(\emptyset) = 0$
- jeżeli $A_i \cap A_j = \emptyset$ dla $i \neq j$, to

$$P\left(\bigcup_{i=1}^n A_i\right) = \sum_{i=1}^n P(A_i)$$

- $P(A') = 1 - P(A)$, gdzie $A' = \Omega \setminus A$

Prawdopodobieństwo

Własności

$A, B, A_1, \dots, A_n \in \mathcal{F}$

- Jeśli $A \subseteq B$, to $P(B \setminus A) = P(B) - P(A)$
- Jeśli $A \subseteq B$, to $P(A) \leq P(B)$
- $P(A) \leq 1$
- $P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$

2.2 Prawdopodobieństwo warunkowe

Prawdopodobieństwo warunkowe

Definicja

Prawdopodobieństwem warunkowym zajścia zdarzenia A pod warunkiem zajścia zdarzenia B takiego, że $P(B) > 0$ nazywamy liczbę

$$P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)}$$

Wzór łańcuchowy

Jeśli $P(A_1 \cap \dots \cap A_{n-1}) > 0$, to

$$P(A_1 \cap \dots \cap A_n) = P(A_1)P(A_2|A_1)P(A_3|A_1 \cap A_2) \cdots P(A_n|A_1 \cap \dots \cap A_{n-1})$$

2.3 Prawdopodobieństwo całkowite

Prawdopodobieństwo całkowite

Rozbicie przestrzeni

Rozbiciem przestrzeni Ω nazywamy rodzinę zdarzeń $\{H_i\}_{i=1, \dots, n}$, które wzajemnie wykluczają się, zaś ich suma jest równa Ω .

Prawdopodobieństwo całkowite

Niech $\{H_i\}_{i=1,\dots,n}$ będzie rozbiem przestrzeni Ω na zdarzenia o dodatnich prawdopodobieństwach. Wówczas dla dowolnego zdarzenia A zachodzi

$$P(A) = \sum_{i=1}^n P(A|H_i)P(H_i)$$

Prawdopodobieństwo całkowite - przykład

Zadanie

Przedsiębiorstwo zawarło umowy z zakładami Z_1 , Z_2 oraz Z_3 na dostawę podzespołów. Zakład Z_1 dostarcza 50%, zakład Z_2 dostarcza 35% natomiast zakład Z_3 dostarcza 15% potrzebnych podzespołów. Wiadomo, że 95% dostaw zakładu Z_1 , 80% dostaw zakładu Z_2 oraz 85% dostaw zakładu Z_3 odpowiada wymaganiom technicznym. Jakie jest prawdopodobieństwo, że jeden wylosowany podzespół odpowiada wymaganiom technicznym?

Prawdopodobieństwo całkowite - przykład

Rozwiązanie

A - zdarzenie polegające na wylosowaniu podzespołu odpowiadającego wymogom technicznym.

B_1 - zdarzenie polegające na wylosowaniu podzespołu wyprodukowanego w zakładzie Z_1 .

B_2 - zdarzenie polegające na wylosowaniu podzespołu wyprodukowanego w zakładzie Z_2 .

B_3 - zdarzenie polegające na wylosowaniu podzespołu wyprodukowanego w zakładzie Z_3 .

Prawdopodobieństwo całkowite - przykład

Rozwiązanie

$$P(A|B_1) = 0.95 \quad P(B_1) = 0.50$$

$$P(A|B_2) = 0.80 \quad P(B_2) = 0.35$$

$$P(A|B_3) = 0.85 \quad P(B_3) = 0.15$$

$$\begin{aligned} P(A) &= P(A|B_1)P(B_1) + P(A|B_2)P(B_2) + P(A|B_3)P(B_3) \\ &= 0.8825 \end{aligned}$$

Prawdopodobieństwo całkowite

Wzór Bayesa

Niech $\{H_i\}_{i=1,\dots,n}$ będzie rozbiciem Ω na zdarzenia o dodatnich prawdopodobieństwach i $P(A) > 0$. Wówczas dla dowolnego $j \in \{1, \dots, n\}$ mamy

$$P(H_j|A) = \frac{P(A|H_j)P(H_j)}{\sum_{i=1}^n P(A|H_i)P(H_i)}$$

Prawdopodobieństwo całkowite

Wzór Bayesa - przykład

Pacjentka zrobiła mammografię i dostała pozytywny wynik.

CZY MAM RAKA, DOKTORZE?

Chcemy podać ryzyko tego, że pacjentka z pozytywnym wynikiem mammografii ma raka to znaczy, chcemy wyznaczyć

$$P\{\text{osoba chora}|\text{wynik pozytywny}\}$$

Wzór Bayesa - przykład

Wiadomo: czułość testu mammografii wynosi 87%

$$P\{\text{wynik pozytywny}|\text{osoba chora}\} = 0.87$$

Wiadomo: swoistość testu mammografii 93%

$$P\{\text{wynik negatywny}|\text{osoba zdrowa}\} = 0.93$$

Wzór Bayesa - przykład

Wiadomo: częstość występowania choroby wynosi 0.7%

$$P\{\text{osoba chora}\} = 0.007$$

Ogólny odsetek wyników pozytywnych

$$\begin{aligned} P\{\text{wynik pozytywny}\} &= \\ P\{\text{wynik pozytywny}|\text{osoba chora}\} \cdot P\{\text{osoba chora}\} &+ \\ P\{\text{wynik pozytywny}|\text{osoba zdrowa}\} \cdot P\{\text{osoba zdrowa}\} &= \\ 0.87 \cdot 0.007 + 0.07 \cdot 0.993 &= 0.0756 \end{aligned}$$

Wzór Bayesa - przykład

Ryzyko choroby przy pozytywnym wyniku

$$\begin{aligned} P\{\text{osoba chora}|\text{wynik pozytywny}\} &= \\ \frac{P\{\text{wynik pozytywny}|\text{osoba chora}\} \cdot P\{\text{osoba chora}\}}{P\{\text{wynik pozytywny}\}} &= \\ \frac{0.87 \cdot 0.007}{0.0756} &= 0.0805 \end{aligned}$$

Odpowiedź lekarza

RYZIKO TEGO, ŻE MA PANI RAKA WYNOSI 8.05%.

2.4 Niezależność zdarzeń

Niezależność zdarzeń

Definicja

Zdarzenia A oraz B nazywamy niezależnymi, gdy

$$P(B|A) = P(B), \quad P(A) > 0.$$

Twierdzenie

Zdarzenia A oraz B są niezależne wtedy i tylko wtedy, gdy

$$P(A \cap B) = P(A)P(B)$$

Niezależność zdarzeń

Definicja

Zdarzenia $A_1, \dots, A_n$ nazywamy niezależnymi, gdy

$$P(A_{i_1} \cap \dots \cap A_{i_k}) = P(A_{i_1}) \dots P(A_{i_k})$$

dla $1 \leq i_1 < i_2 < \dots < i_k \leq n$, $k = 2, 3, \dots, n$

Niezależność zdarzeń

Twierdzenie

Jeżeli wzajemnie wykluczające się zdarzenia A oraz B są takie, że $P(A) > 0$ oraz $P(B) > 0$, to nie są to zdarzenia niezależne

Dowód

Zdarzenia A oraz B są wzajemnie wykluczające się, więc $A \cap B = \emptyset$.

Zatem $P(A \cap B) = 0$.

Ponieważ $P(A) > 0$ oraz $P(B) > 0$, więc $P(A)P(B) > 0$.

Czyli $P(A \cap B) \neq P(A)P(B)$.

Zdarzenia A oraz B nie są niezależne